

Metafyzika a jsoucí

Aristotelés zahajuje 4. knihu (Γ), jak byla na toto místo zařazena do později nazývané „Metafyziky“, takto: „Jest druh vědy, jež zkoumá jsoucno jako jsoucno a to, co mu o sobě náleží. Tato vědy není totožná se žádnou tak zvanou vědou zvláštní. Neboť žádná jiná věda nepojednává obecně o jsoucnu jako jsoucnu, nýbrž každá si z něho vybere určitou část a zkoumá určení, jež jí náležejí, ...“ (překlad Ant. Kříž, 0176, s. 90).

Tradičně se jako názvu tohoto Aristotelem míněného druhu vědy užívá pojmenování „metafyzika“, ačkoli toto pojmenování mělo původně jen knihovnický význam. (Řecké *to on* lze ovšem překládat nejen jako „joucno“, nýbrž také jako „jsoucí“.) V tomto smyslu odpovídá na svou otázku také Martin Heidegger v úvodu (1949) k přednášce „Co je metafyzika“ (pův. 1929): „Co je metafyzika z hlediska svého základu? Co je vůbec v základě metafyzika? Metafyzika myslí jsoucí jakožto jsoucí. Všude tam, kde se ptá, co je jsoucí, má před očima jsoucí jako takové.“ (přel. Ivan Chvatík, 7409, s. 7).

Abychom správně určili význam onoho původního „*to on hé on*“, musíme ovšem udělat něco, co v textu samotné formule vlastně nenajdeme, tj. musí tu formuli jistým způsobem doplnit, vlastně jednak rozšířit, jednak zúžit. Nejlépe to provedeme, když se zeptáme: jaký smysl by mohlo mít zkoumat jsoucí (nebo jsoucno) jak „ne-jeoucí“? Mohlo by to dávat nějaký rozumný smysl? A právě zde se ukazuje, že na první poslech divná naše otázka nás při správném pochopení dovádí dál (nebo aspoň dál dovádět může). Jestliže si uvědomíme, že každé jsoucno má časový charakter, to znamená že se děje, se nějakou dobu odehrává, protože to je událost (což je vlastně dost nedávné rozpoznání), pak je zřejmé, že takové jsoucno nemůže být nikdy celé a najednou v jediném okamžiku, nýbrž že může být aktuální jen v určitou chvíli svého událostného dění, zatímco to, co už z něho jakožto události proběhlo, aktuálně jsoucí není, a stejně tak aktuální ještě není to, co ještě neproběhlo, ale proběhnout teprve má. A zároveň si při tom uvědomíme, že (snad až ne výjimku těch nejmenších resp. nejjednodušších a nejkratších událostí) mají ty fáze událostného dění, které aktuálně už „nejsou“ nebo které aktuálně „ještě nenastaly“, velkou a někdy obrovskou převahu nad kteroukoli právě aktuální fází, které budeme říkat „právě aktuální jsoucnost“. Odtud je naprosto zřejmé, že má dobrý smysl se zabývat kterýmkoli (pravým) jsoucnem také jakožto (aktuálně) „nejsoucím“, nejenom jakožto (aktuálně) „jsoucím“. (Poznámka na okraj: je velmi významné, že Heidegger říká o metafyzice, že „všude tam, kde se ptá, co je jsoucí, má před očima jsoucí jako takové“: před očima nikdy nemůžeme mít žádnou momentálně neaktuální „joucnost“, nýbrž vždycky a výhradně jen „joucnost“ právě aktuální; v tom ostatně spočívá zásadní rozdíl mezi „úkazem“ a „jevem“ (fenomémem). Je to věc převládající orientace na nahlížené a „viděné“, na rozdíl od – např. staroizraelské převážné orientace na naslouchání a „slyšené“.)

(Písek, 130817-1.)